

Házasságon kívüli születések Európában

A tartalomról

- 1 Bevezető
- 1 Időbeli trendek
- 2 Földrajzi különbségek
- 2 Kapcsolat a házasságkötésekkel és a termékenységgel
- 3 Összegzés

Bevezető

Európában az elmúlt évtizedekben jelentős növekedés figyelhető meg a házasságon kívüli születések arányában. Ez a jelenség szorosan összefügg a családalapítás és a gyermekvállalás területén történt radikális változásokkal, melyeknek főbb jellegzetességei a házassági mozgalom jelentős hanyatlása, a házasságon kívüli együttélési formák gyors terjedése, a párkapcsolatok stabilitásának csökkenése, az egyedül élők, illetve a gyer-

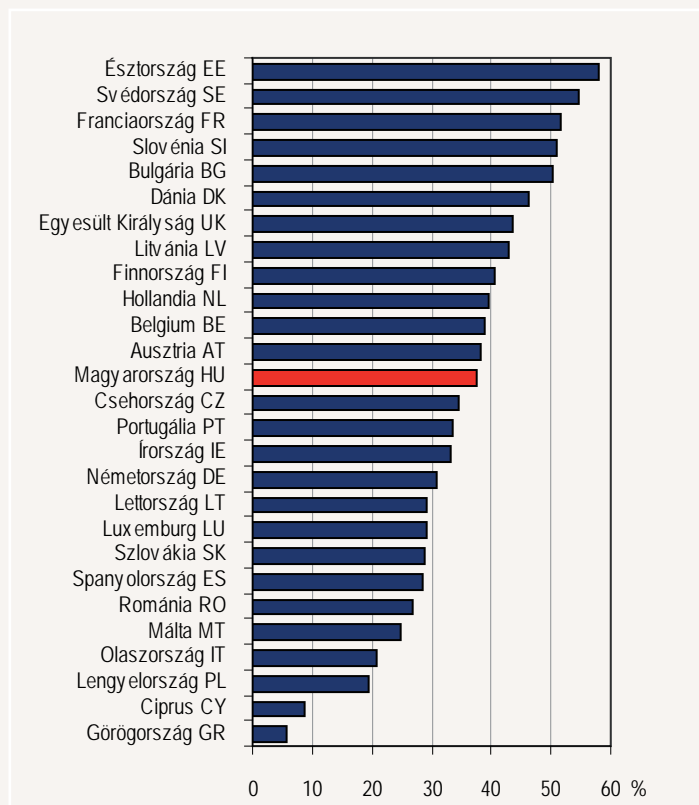
mekeiket egyedül nevelők számának és arányának emelkedése. Ezek a jelenségek térben és időben eltérő módon jelentkeztek Európa nyugati és keleti felében. Az 1970-es években kezdődő, azóta gyorsan terjedő nyugat-európai magatartási minták fáziskéséssel jelentek meg a kelet-közép-európai országokban, majd a rendszerváltást követően látványosan kiteljesedtek. A hasonló irányú változások mellett azonban fennmaradtak a különbözőségek, nemcsak az egyes országok között, hanem a különböző társadalmi-gazdasági háttérrel és eltérő kulturális gyökerekkel rendelkező népességcsoportok között is. Elemzésünkben a házasságon kívüli születések jellegzetességeit és más demográfiai folyamatokkal való kapcsolatát mutatjuk be. A fellelhető adatok korlátai miatt az időhorizont elsősorban az elmúlt évtized történéseit öleli fel.

Időbeli trendek

Az EU-25 országokban 1980 óta 3,5-szeresére emelkedett a házasságon kívül született gyermekek aránya, és 2004-ben 31,2%-ot tett ki. Az EU-27 országaira vonatkozó legutóbbi adatok szerint valamennyi tagországban nőtt a nem házasságból történt születések aránya 1997 és 2007 között. A növekedés dinamikája eltérő, főleg azon országokban emelkedett – gyakran többszörösére – a házasságon kívül született gyermekek aránya, ahol ez a jelenség korábban ritkán fordult elő. A különbségek mérséklődtek, de még így is igen jelentősek, hiszen tízszeres különbség található a legmagasabb és legalacsonyabb arányt képviselő Észtország, illetve Görögország között.

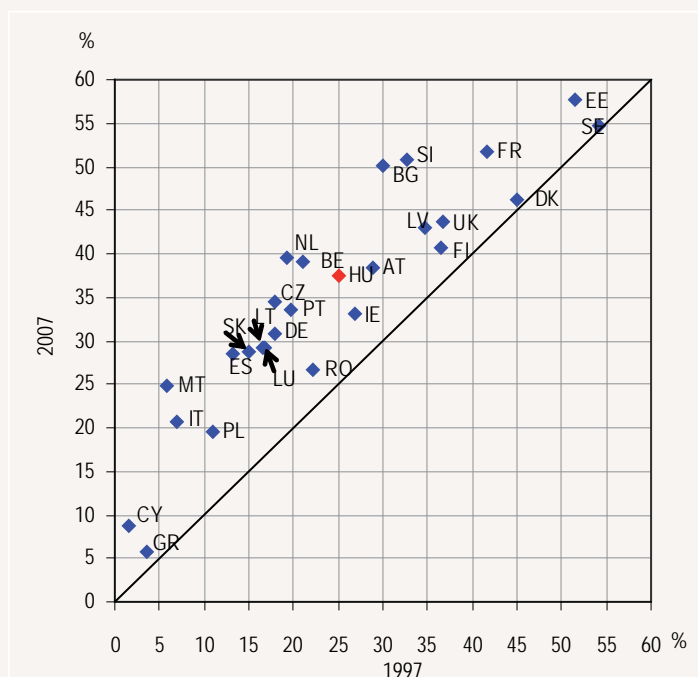
1. ábra

Házasságon kívüli születések aránya az EU országokban, 2007

2. ábra

Házasságon kívüli születések arányának változása az EU országokban 1997 és 2007 között

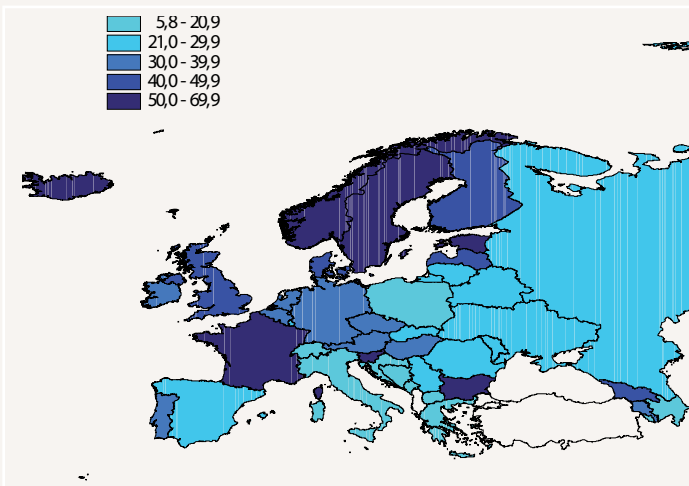
Az elmúlt tíz év alatt mindenhol emelkedés történt a vizsgált mutatónál, ezt jól jelzi, hogy az ábrán valamennyi ország az átló fölött helyezkedik el. Az átlós vonal közelében található országoknál csak kismértékű változás történt. A földrajzi elhelyezkedés nem ad egyértelmű választ arra, hogy mely országok tartoznak a magas és melyek az alacsony arányt képviselők közé. A gyermekek több mint fele születik házasságon kívül a már említett Észtország mellett Svédországban, Franciaországban és az Európa déli részéhez tartozó Szlovéniában és Bulgáriában. Az unió kívüli országok közül ide tartozik még Norvégia és az „Európa-csúcsot” tartó Izland, ahol a gyermekek közel kétharmada jön világra házasságon kívül. Az alacsonyabb arányokat képviselő nemzetek főleg a mediterrán országok közül kerülnek ki: Görögország mellett közéjük tartozik Ciprus és Málta, valamint Olaszország és Spanyolország. Ez utóbbi négy országban – a viszonylag alacsony szint mellett – nőtt a legdinamikusabban a házasságon kívül született gyermekek aránya 1997 és 2007 között: Cipruson 5,5-szeresére, Máltán 4,3-szeresére, Olaszországban 3-szorosára, Spanyolországban pedig 2,2-szeresére.

Földrajzi különbségek

A földrajzi elhelyezkedés mellett fontos szerepe van a kulturális hagyományoknak és a vallási kötődéseknek. A hagyományos család-modellt, a konzervatív életfelfogást képviselő vagy a vallási értékrendet követő országokban általában alacsonyabb a házasságon kívül született gyermekek aránya függetlenül attól, hogy földrajzilag Európában hol helyezkednek el. Jó példa erre Olaszország és Szlovénia, Svájc és Franciaország vagy Görögország és Bulgária esete, ahol az egymással szomszédos országok között két-háromszoros vagy ennél nagyobb mértékűek a különbségek a nem házas születések arányában.

3. ábra

Házasságon kívüli születések aránya Európában, 2007 (százalék)

Magyarország 2007-ben az EU-27 országainak rangsorában a 13. helyet foglalta el a 37,5%-os aránnyal, ez 2008-ban tovább emelkedett 39,5%-ra. A növekedés dinamikája nálunk is figyelemre méltó, 1980-hoz képest több mint 5-szörös, 1990-hez viszonyítva mintegy 3-szoros az emelkedés mértéke. A hazai adatok szerint a nem házas születések több mint 85%-a hajdon nőktől származik, akik életkoruk szerint fiatalabbak, mint a házas családi állapotú gyermekvállalók. A házasságon kívül született gyermekek szüleinek mintegy kétharmada élettársi kapcsolatban él, egyharmada pedig egyedül vagy tartós partnerkapcsolat nélkül vállalja gyermekét.

Kapcsolat a házasságkötésekkel és a termékenységgel

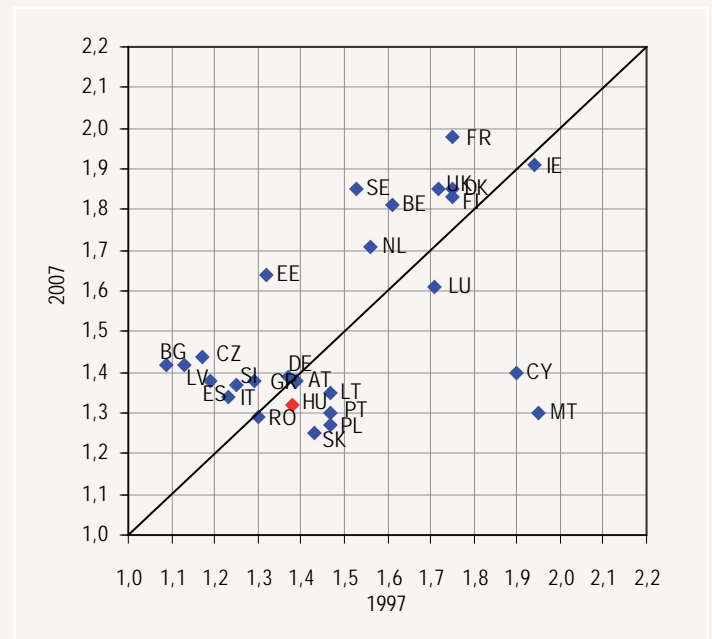
Megvizsgáltuk, hogy milyen a kapcsolat a házasságkötések gyakorisága és a házasságon kívül született gyermekek aránya között. Az országok többségére az jellemző, hogy a magasabb házasságkötési arányszámok alacsonyabb házasságon kívüli születési arányokkal párosulnak, de ez alól vannak kivételek. Különösen feltűnő a skandináv országok, közöttük is Dánia és Finnország példája, ahol a hagyományosan magas házasságon kívüli születések mellett az első házasságkötési arányszámok is jóval meghaladják az EU-25 országainak átlagát.

Arra is van példa, amikor az átlagosnál alacsonyabb házasságkötési gyakoriságok mellett viszonylag kevés gyermek születik házasságon kívül. Ezen országok közé tartozik Spanyolország és Lengyelország, de ide sorolható Németország is, ahol mindkét vizsgált mutató értéke az unió átlag alatt marad.

A következőkben azt vizsgáltuk meg, hogy milyen kapcsolat mutatkozik a termékenység szintje és a házasságon kívül születések aránya között. Az elmúlt tíz évben a termékenység szintje különböző mértékben változott az EU-27 országaiban.

4. ábra

Teljes termékenységi arányszám változása az EU országaiban 1997 és 2007 között (egy nőre)

Az ábra szerint 16 országban emelkedett (átló feletti országok), 11-ben pedig csökkent a termékenység szintje, miközben a házasságon kívül született gyermekek aránya az unió valamennyi országában nőtt. Ez azt jelenti, hogy e két változó között sem egyértelmű a kapcsolat. Emelkedett és európai viszonylatban magas a termékenység szintje a skandináv országokban, ahol hagyományosan magas a házasságon kívül született gyermekek aránya. Hasonló a helyzet Nagy-Britanniában, Hollandiában vagy Franciaországban, ahol az elmúlt évtizedben párhuzamosan nőtt a termékenység szintje és a házasságon kívül gyermekvállalás. Ellenpéldaként hozható fel Ciprus és Málta, ahol a legnagyobb mértékű volt a termékenység csökkenése az elmúlt tíz évben, és a többi mediterrán ország, melyeknél az európai viszonylatban alacsony termékenység növekvő mértékű, de még így is alacsony házasságon kívüli születési arányokkal párosul.

Tovább tarkítja a képet a kelet-közép-európai országok helyzete: itt mindenhol dinamikusan nőtt a nem házas születések aránya, ugyanakkor a

rendszerültést követően mindenhol visszaesett a termékenység szintje. Az általános megállapítás mellett a kelet-közép-európai országok között is felfedezhetők eltérések. Lengyelországban csak feleakkora a házasságon kívüli gyermekvállalás aránya, mint hazánkban, a termékenység mégis a magyar szint alá esett, míg a lengyelekhez közeli Észtországban a gyermekek több mint fele házasságon kívül jön világra, miközben a termékenység magasabb, mint a lengyel vagy a magyar nőké.

Összegzés

Összefoglalva, az unió országai egységes képet mutatnak abban, hogy mindenhol emelkedik a házasságon kívül világra jött gyermekek aránya, a társadalmi okok és termékenységre gyakorolt hatások tekintetében viszont meglehetősen nagyok az eltérések. Ebben fontos szerepet játszhat a házasságon kívüli együttélési formák országonként különböző elterjedtsége és társadalmi elfogadottsága. Az unió egészére vonatkozóan

nincsenek pontos adatok arról, hogy az élettársi kapcsolatok milyen arányt képviselnek az összes párkapcsolat között. A hazai és nemzetközi reprezentatív vizsgálatok viszont azt mutatják, hogy a fiatalok első párkapcsolatában egyre magasabb az aránya az élettársi kapcsolatoknak a házasságkötésekkel szemben. A későbbi házasságkötés és a gyermekvállalás szempontjából fontos kérdés, hogy az élettársi kapcsolatok milyen funkciót töltenek be az egyes társadalmakban. Vannak országok, ahol az élettársi kapcsolatok a házasságot megelőző próbaházasság szerepét töltik be, máshol viszont a házasság alternatívájaként jelentkeznek. Ennek megfelelően egyes országokban bátrabban vállalnak gyermeket a párok házasságon kívül is, más kultúrákban viszont, ahol ugyancsak terjed az élettársi kapcsolat, gyermekek világrahozatalára inkább a házasság megkötése után vállalkoznak a párok. A hazai vizsgálatok szerint az élettársi kapcsolatban élő nők termékenysége számottevően elmarad a házasságban élőkétől.

Elérhetőségek:

ferenc.kamaras@ksh.hu

Telefon: 345–6565

[EU-INFO statisztikai szolgálat](#)

Telefon: 345–6012

www.ksh.hu